

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 20. septembra 2018 *

„Predhodno odločanje – Varstvo potrošnikov – Nepošteni pogoji – Direktiva 93/13/EGS – Področje uporabe – Člen 1(2) – Obvezni zakoni in predpisi – Člen 3(1) – Pojem ‚pogodbeni pogoji, o katerem se stranki nista dogovorili posamično‘ – Pogoji, vključen v pogodbo po njeni sklenitvi in po posegu nacionalnega zakonodajalca – Člen 4(2) – Jasen in razumljiv jezik pogoja – Člen 6(1) – Presoja nepoštenosti pogodbenega pogoja s strani nacionalnega sodišča po uradni dolžnosti – Kreditna pogodba v tujih valutah, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom“

V zadevi C-51/17,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Fővárosi Ítéltábla (višje sodišče v Budimpešti, Madžarska) z odločbo z dne 17. januarja 2017, ki je na Sodišče prispela 1. februarja 2017, v postopku

OTP Bank Nyrt.,

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.

proti

Teréz Ilyés,

Emil Kiss,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi M. Ilešič, predsednik senata, A. Rosas, sodnik, C. Toader, A. Prechal (poročevalka), sodnici, in E. Jarašiūnas, sodnik,

generalni pravobranilec: E. Tanchev,

sodni tajnik: I. Illéssy, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 22. februarja 2018,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za družbo OTP Bank Nyrt. in družbo OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. A. Lendvai, ügyvéd,
- za T. Ilyés in E. Kiss P. Dantesz, ügyvéd,
- za madžarsko vlado M. Z. Fehér, agent,

* Jezik postopka: madžarščina.

- za poljsko vlado B. Majczyna, agent,
 - za Evropsko komisijo A. Tokár in A. Cleenewerck de Crayencour, agenta,
- po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 3. maja 2018
- izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 1(2), člena 3(1) in člena 4(2) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288) ter točke 1(i) priloge k tej direktivi.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo OTP Bank Nyrt. in družbo OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. (v nadaljevanju skupaj: družba OTP Bank) ter T. Ilyés in E. Kissom (v nadaljevanju skupaj: kreditorejmalca) zaradi zahtevka za ugotovitev nepoštenosti nekaterih pogojev iz pogodbe o kreditu v švicarskih frankih (CHF), ki je bil izplačan in se je vračal v madžarskih forintih (HUF).

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V trinajsti uvodni izjavi Direktive 93/13 je navedeno:

„ker se predpostavlja, da zakoni ali predpisi držav članic, ki neposredno ali posredno določajo pogoje v potrošniških pogodbah, ne vsebujejo nedovoljenih pogojev; ker se zato ne zdi potrebno, da bi za pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in načelih ali določbah mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali [Evropska unija], veljale določbe te direktive; ker izraz ‚obvezni zakoni ali predpisi‘ v členu 1(2) zajema tudi pravila, ki v skladu z zakonom veljajo med pogodbenima strankama, če ni bilo dogovorjeno drugače“.

- 4 Člen 1(2) te direktive določa:

„Določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in določbah ali načelih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali [Unija], zlasti na področju prometa.“

- 5 Člen 3 navedene direktive določa:

„1. Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega [nepoštenega], če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

2. Pogodbeni pogoj šteje za pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če je bil sestavljen vnaprej in potrošnik zato ni mogel vplivati na vsebino določbe, zlasti v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe.

[...]

3. Priloga vsebuje okvirni in nedokončani seznam pogojev, ki lahko štejejo za nedovoljene [nepoštenne].“

6 Člen 4 iste direktive določa:

„1. Brez poseganja v člen 7 je treba nedovoljenost pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe, ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

2. Ocena nedovoljenosti [nepoštenosti] pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.“

7 Člen 6(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev.“

8 Člen 7(1) te direktive določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

9 Priloga k Direktivi 93/13, naslovljena „Pogoji, navedeni v členu 3(3)“, vsebuje točko 1(i), ki določa:

„Pogoji, katerih cilj ali učinek je:

[...]

(i) nepreklicno zavezovanje potrošnika k pogojem, za katere ni imel prave možnosti, da bi se z njimi seznanil pred sklenitvijo pogodbe“.

Madžarsko pravo

Zakon o finančnih institucijah

10 Člen 203 hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (zakon št. CXII iz leta 1996 o kreditnih institucijah in finančnih podjetjih, v nadaljevanju: zakon o kreditnih institucijah) določa:

„1. Finančna institucija mora svoje obstoječe oziroma bodoče stranke jasno in razumljivo seznaniti s pogoji uporabe storitev, ki jih ponuja, in s spremembami teh pogojev. [...]

[...]

6. V primeru pogodb, ki se sklenejo z neprofesionalnimi strankami in v katerih se kredit obračuna v tuji valuti ali ki določajo možnost nakupa nepremičnine, mora finančna institucija stranki pojasniti tveganje, ki izhaja iz tega posla, stranka pa mora s svojim podpisom potrditi, da se takega tveganja zaveda.“

Zakon DH 1

- 11 Člen 1(1) Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. Törvény (zakon št. XXXVIII iz leta 2014 o ureditvi konkretnih vprašanj v zvezi z odločbo Kúria (vrhovno sodišče, Madžarska) o poenotenju sodne prakse na področju kreditnih pogodb, ki jih finančne institucije sklenejo s potrošniki, v nadaljevanju: zakon DH 1) določa:

„Ta zakon se uporablja za kreditne pogodbe, sklenjene s potrošniki med 1. majem 2004 in začetkom veljavnosti tega zakona. V tem zakonu pojem potrošniška kreditna pogodba pomeni katero koli kreditno ali posojilno pogodbo ali pogodbo o finančnem zakupu v tuji valuti (vezano na tuje valute ali obračunano v tujih valutah in odplačljivo v madžarskih forintih) ali v madžarskih forintih, sklenjeno med finančno institucijo in potrošnikom, če vsebuje standardne pogodbene pogoje ali kakršen koli pogodbeni pogoj, ki ni bil predmet posamičnih pogajanj, z določbo iz člena 3(1) ali člena 4(1).“

- 12 Člen 3(1), (2) in (5) navedenega zakona določa:

„1. V potrošniških kreditnih pogodbah so (razen pogodbениh pogojev, ki so bili dogovorjeni posamično) nični pogoji, v skladu s katerimi lahko kreditna institucija pri izplačilu sredstev za pridobitev predmeta kredita ali lizinga uporabi nakupni tečaj, pri odplačilu dolga pa prodajni tečaj oziroma drug menjalni tečaj kot tisti, ki je določen za izplačilo kredita.

2. Namesto ničnega pogoja iz odstavka 1 se tako za izplačilo kot odplačilo kredita (vključno s plačilom obrokov in vseh stroškov, taks in provizij v tujih valutah) brez poseganja v določbe iz odstavka 3 uporabi uradni menjalni tečaj narodne banke za zadevno tujo valuto.

[...]

5. Finančna institucija mora s potrošnikom opraviti obračun v skladu z določbami posebnega zakona.“

- 13 Člen 4 navedenega zakona določa:

„1. Pri potrošniških kreditnih pogodbah, ki vključujejo možnost enostranske spremembe pogodbe, se štejejo za nepošteno tisti pogoji take pogodbe (razen tistih, ki so bili dogovorjeni posamično), ki omogočajo enostransko zvišanje obresti ali stroškov [...].

2. Pogodbeni pogoj, na katerega se nanaša odstavek 1, je ničen, če finančna institucija ne začne pravnega postopka [...] ali če je sodišče zavrnilo tožbo ali je ustavilo postopek, razen če je mogoče v zvezi z pogodbenim pogojem začeti postopek [...], pa se to bodisi ni zgodilo bodisi se je, pa sodišče ni ugotovilo ničnosti pogodbenega pogoja v skladu z odstavkom 2a.

2a. Pogodbeni pogoj, na katerega se nanaša odstavek 1, je ničen, če sodišče v postopku, ki ga je v javnem interesu začel nadzorni organ, ugotovi, da je ničen na podlagi posebnega zakona s področja obračuna.

3. V primerih, na katere se nanašata odstavek 2 in 2a, finančna institucija izvede obračun v zvezi s potrošnikom pod pogoji, določenimi s posebnim zakonom.“

Zakon DH 2

- 14 Iz predložitvene odločbe izhaja, da je madžarski zakonodajalec s sprejetjem Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes

egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. Törvény (zakon št. XL iz leta 2014 o pravilih na področju obračuna, ki ga določa zakon št. XXXVIII iz leta 2014 o ureditvi konkretnih vprašanj v zvezi z odločbo Kúria (vrhovno sodišče) o poenotenju sodne prakse na področju kreditnih pogodb, ki jih finančne institucije sklenejo s potrošniki, in o nekaterih drugih določbah, v nadaljevanju: zakon DH 2) od finančnih institucij med drugim zahteval, naj obračunajo preplačila potrošnikov, ki temeljijo na nepoštenih pogodbenih pogojih.

Zakon DH 3

- 15 Člen 3(1) az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (zakon št. LXXVII iz leta 2014 o ureditvi različnih vprašanj v zvezi s spremembo valute nekaterih kreditnih pogodb in v zvezi s predpisi s področja obresti, v nadaljevanju: zakon DH 3) določa:

„Potrošniške kreditne pogodbe se po samem zakonu spremenijo v skladu z določbami tega zakona.“

- 16 Člen 10 tega zakona določa:

„Pri potrošniških pogodbah o hipotekarnem kreditu v tujih valutah ali z valutno klavzulo mora finančna institucija, ki je upnik, v roku za izpolnitev obveznosti obračuna v skladu z zakonom [DH 2] celoten dolg, ki obstaja na podlagi potrošniške pogodbe o hipotekarnem kreditu v tujih valutah ali z valutno klavzulo, oziroma dolg, ki izvira iz navedene pogodbe (vključno z obrestmi, taksami, provizijami in stroški, zaračunanimi v tujih valutah), pri čemer se oba dolga določita na podlagi obračuna, izvedenega v skladu z [zakonom DH 2], pretvoriti v terjatev v madžarskih forintih. Za navedeno pretvorbo uporabi tistega od spodaj navedenih menjalnih tečajev, ki je za potrošnika na referenčni dan najugodnejši:

- (a) povprečje menjalnih tečajev za zadevno valuto, ki jih uradno določi madžarska narodna banka v obdobju od 16. junija 2014 do 7. novembra 2014, ali
- (b) menjalni tečaj za zadevno valuto, ki ga uradno določi madžarska narodna banka na dan 7. novembra 2014.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 17 Kreditojemalca sta 15. februarja 2008 z družbo ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt., pravno prednico družbe OTP Bank, sklenili kreditno pogodbo v švicarskih frankih, ki pa je bila izplačana in se je odplačevala v madžarskih forintih (v nadaljevanju: zadevna kreditna pogodba). Ta pogodba, ki je bila zavarovana s samostojno hipoteko, je bila sklenjena v tej valuti na podlagi takrat veljavnega menjalnega tečaja. Kreditna pogodba je vsebovala pogoje, ki so na eni strani določali razpon med menjalnim tečajem, ki se je uporabil ob izplačilu kredita, in tistim, ki se je uporabljal pri odplačevanju tega kredita, torej med nakupnim in prodajnim tečajem, ki sta ju uporabljali družba OTP Bank in njena pravna prednica (v nadaljevanju: razpon menjalnega tečaja), in na drugi strani možnost enostranske spremembe v korist dajalca kredita, ki mu je omogočala, da zviša obrestne mere, provizije in stroške (v nadaljevanju: pravica do enostranske spremembe).
- 18 Točka 4.7.1 kreditne pogodbe je določala, da je „dolžnik dolžan izpolniti plačilne obveznosti, ki so mu naložene, izražene v valuti kredita, s prenosom protivrednosti v madžarskih forintih na ‚kreditni‘ račun [...], odprt pri družbi [OTP Bank] za namene tega kredita. Dolžnik je zavezan izpolniti plačilne obveznosti najkasneje na dan zapadlosti dolga glede na prodajni menjalni tečaj za izbrano valuto, objavljen v skladu z določbami poslovnika, pri čemer mora zagotoviti, da bo na zgoraj navedeni račun

najkasneje do dneva zapadlosti naložil dobroimetje, v višini protivrednosti v madžarskih forintih. Upnik v madžarske forinte pretvori dolžnikove plačilne obveznosti, ki so izražene v tujih valutah, po tečaju iz tega odstavka na dan zapadlosti in za ta znesek bremeni ‚kreditni‘ račun v madžarskih forintih.“

- 19 Točka 10 kreditne pogodbe, naslovljena „Izjava o predstavitvi tveganj“, je določala:

„Dolžnik v zvezi s tveganji kredita izjavi, da se je seznanil s podrobnimi informacijami, ki mu jih je zagotovil upnik, in jih razume ter da se zaveda tveganj, ki so povezana s kreditom v tuji valuti, in da jih nosi izključno on. V zvezi z valutnim tveganjem je zlasti seznanjen s tem, da se lahko protivrednost v valuti določenih obrokov, ki jo je treba plačati v madžarskih forintih, med ročnostjo zaradi neugodne spremembe tečaja madžarskega forinta v razmerju do švicarskega franka (to je razvrednotenje tečaja madžarskega forinta glede na tečaj, ki velja ob izplačilu) tudi znatno poveča. Dolžnik s podpisom te pogodbe potrjuje, da se zaveda, da v celoti nosi finančne posledice tega tveganja. Dalje izjavlja, da je skrbno preučil morebitne učinke valutnega tveganja in da jih ob preučitvi tveganja glede na svojo plačilno sposobnost in finančni položaj sprejema ter da zoper banko ne bo uveljavljal zahtevkov, ki bi izvirali iz valutnega tveganja“.

- 20 Kreditojemalca sta 16. maja 2013 pri Fővárosi Törvényszék (županijsko sodišče v Budimpešti, Madžarska) vložila tožbo za razglasitev ničnosti zadevne kreditne pogodbe, med drugim iz razloga, ker nista uspela oceniti obsega tečajnega tveganja, saj zadevni pogodbeni pogoj ni bil sestavljen v jasnem in razumljivem jeziku.

- 21 Družba OTP Bank je poleg tega 22. julija 2013 odstopila od navedene pogodbe, ker kreditojemalca nista izpolnjevala pogodbenih obveznosti.

- 22 Po mnenju družbe OTP Bank je njena pravna prednica v skladu z obveznostmi, ki jih določa člen 203 zakona o kreditnih institucijah, v celoti izpolnila svojo obveznost obveščanja glede valutnega tveganja.

- 23 Fővárosi Törvényszék (županijsko sodišče v Budimpešti) je z odločbo z dne 11. marca 2016 ugodilo zahtevi kreditojemalcev. Navedlo je, prvič, da je bila sklenitev kreditne pogodbe v tuji valuti takrat ugodnejša in cenejša od pogodb v madžarskih forintih. Drugič, družba OTP Bank bi morala glede na latentno krizo vedeti, da so pri uporabi švicarskih frankov kot varne valute obstajala precejšnja tveganja, vendar kreditojemalcev ni obvestila v zvezi s tem. Poleg tega naj pogodbeni pogoj v zvezi z valutnim tveganjem ne bi bil napisan v jasnem in razumljivem jeziku. To sodišče je odločilo, da pretvori neporavnane obveznosti kreditojemalcev v madžarske forinte, kot da bi bila zadevna kreditna pogodba sklenjena v tej valuti.

- 24 Družba OTP Bank je zoper to odločbo pri predložitvenem sodišču, Fővárosi Ítéltábla (višje sodišče v Budimpešti, Madžarska) vložila pritožbo z obrazložitvijo, da prvostopenjsko sodišče ni upoštevalo določb madžarskega prava, ki so začele veljati po vložitvi tožbe kreditojemalcev, zlasti določb zakona DH 2, in postopkovnih zahtev, ki so jih vsebovale in ki jih mora izpolnjevati potrošnik kot tožeča stranka v postopkih v zvezi s kreditno pogodbo v tuji valuti.

- 25 Kreditojemalca pa predlagata potrditev odločbe Fővárosi Törvényszék (županijsko sodišče v Budimpešti). Po njunem mnenju člen 3(1) in člen 4(1) zakona DH 1 načeloma vsak pogoj, ki določa bodisi razpon menjalnega tečaja bodi možnost enostranske spremembe, opredelujeta kot nepošten, medtem ko naj drugi pogodbeni pogoji, zlasti tisti v zvezi z informacijami o tveganjih, povezanih z menjalnim tečajem, ne bi spadali na področje uporabe teh določb in naj bi jih bilo treba presoјati v vsakem primeru posebej.

- 26 Predložitveno sodišče opozarja, da je bil zakon DH 1 sprejet na eni strani po tem, ko je Kúria (vrhovno sodišče, Madžarska) izdalo odločbo št. 2/2014 PJE (Magyar Közlöny 2014/91., str. 10975), ki je bila izdana z namenom enotne razlage civilnega prava, in na drugi strani po izdaji sodbe z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282). Člen 3(1) tega zakona določa, da so pogoji

potrošniških kreditnih pogodb, ki se nanašajo na tečajni razpon, o katerih se ni pogajalo posamično, nični. Navedeni zakon določa, da se takšen pogoj nadomesti z retroaktivnim učinkom z določbo, ki določa uporabo uradnega menjalnega tečaja zadevne valute, ki ga je izračunala madžarska narodna banka.

- 27 Poleg tega iz predložitvene odločbe izhaja, da je v odločbi, navedeni v prejšnji točki, Kúria (vrhovno sodišče) sklenilo, da „določba v kreditni pogodbi, sklenjeni s potrošnikom v tuji valuti, na podlagi katere potrošnik brez vsakega dvoma nosi tveganje menjalnega tečaja, v zameno za ugodnejšo obrestno mero, spada med določbe, ki opredeljujejo glavni predmet pogodbe, in za katerega načeloma ni mogoče ugotoviti nepoštenosti. Nepoštenost take določbe se lahko preuči in ugotovi le, če normalno obveščenemu ter razumno pozornemu in preudarnemu potrošniku njegova vsebina ob sklenitvi pogodbe – ob upoštevanju besedila pogodbe in tudi informacij, ki mu jih je zagotovila finančna institucija – ni bila jasna oziroma razumljiva. Če je na podlagi neustreznih informacij ali informacij, ki jih je dobil prepozno, potrošnik lahko utemeljeno mislil, da valutno tveganje ni realno ali pa ga bremeni le v omejenem obsegu, je pogodbeni določba v zvezi z valutnim tveganjem nepoštena, zaradi česar je pogodba delno ali v celoti neveljavna.“
- 28 Nato je madžarski zakonodajalec s sprejetjem zakona DH 2 finančnim institucijam naložil, da z obračunom uredijo zneske, ki so jih neupravičeno prejeli na podlagi nepoštenih pogojev iz členov 3 in 4 zakona DH 1. Zakon DH 3 je določil, da se zadevni krediti dokončno pretvorijo v madžarske forinte glede na menjalni tečaj, ki je določen v njegovem členu 10, zaradi izogitve prihodnjim tveganjem, ki so povezana z menjavo tečaja.
- 29 Predložitveno sodišče navaja, da je s sprejetjem zakonov, kot sta zakon DH 1 in zakon DH 3, madžarski zakonodajalec poskušal odpraviti problem v zvezi s sklenitvijo velikega števila kreditnih pogodb v tuji valuti, med drugim z razveljavitvijo razlike v menjalnem tečaju in naložitvijo uporabe menjalnega tečaja, ki ga določi madžarska narodna banka. Vendar to sodišče poudarja, da tudi če je ta zadnjenavedeni tečaj za potrošnika bolj ugoden od tistega, ki je določen v kreditni pogodbi, to ne spremeni dejstva, da tveganje nihanja menjalnega tečaja tuje valute glede na valuto, v kateri se odplačuje, v primeru zvišanja te valute ali znižanju vrednosti nacionalne valute, vedno nosi kreditoremalec.
- 30 Vendar bi bila na eni strani posledica takšne nadomestitve pogodbenih pogojev z določbami nacionalnega prava po mnenju predložitvenega sodišča lahko to, da te določbe ne bi več spadale pod Direktivo 93/13, ker niso „pogodbeni pogoji, o katerih se stranki nista dogovorili posamično“, v smislu te direktive. Na drugi strani pa tudi če bi te določbe morali opredeliti kot „pogodbene pogoje“ v smislu navedene direktive, bi lahko določba v zvezi z valutnim tveganjem spadala pod izjemo iz člena 1(2) te direktive, saj bi lahko pomenila pogodbeni pogoj, ki „temelji na obveznih zakonih ali predpisih“, v smislu te določbe in se torej zanjo ne bi uporabljale določbe Direktive 93/13.
- 31 Četudi se izjema, ki je določena v členu 1(2) Direktive 93/13, v obravnavanem primeru ne bi uporabljala, predložitveno sodišče navaja, da mora presoditi, ali je pogoj v zvezi z valutnim tveganjem jasen in razumljiv, saj sta kreditoremalca prejela le splošne informacije v zvezi z valutnim tveganjem.
- 32 V zvezi s tem se predložitveno sodišče sprašuje, ali bi mu bilo ob preučitvi tega pogoja dovoljeno upoštevati tudi morebitne druge nepoštenne pogoje, kot so bili v pogodbi v trenutku njene sklenitve, čeprav so bili kasneje razglašeni za nične in morda nadomeščeni na podlagi nacionalnega prava.
- 33 Nazadnje, kar zadeva obravnavo nepoštenih pogojev po uradni dolžnosti s strani nacionalnega sodnika, predložitveno sodišče trdi, da je Kúria (vrhovno sodišče) sodno prakso Sodišča razlagalo tako, da je kot Sodišče upoštevalo spoštovanje načela dispozitivnosti, v skladu s katerim se o tožbi odloči glede na postavljeni zahtevek na podlagi dejstev in predlogov, ki sta jih navedli stranki. Tako se predložitveno sodišče sprašuje, ali ima možnost ali celo obveznost, da presoja morebitno nepoštenost pogodbenih pogojev, na katere se potrošniki kot tožeče stranke niso sklicevali v utemeljitev svojega zahtevka.

34 V teh okoliščinah je Fővárosi Ítéltábla (višje sodišče v Budimpešti) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1. Ali se pogodbeni pogoj, ki valutno tveganje nalaga potrošniku in ki je – ker je odpadel nepošten pogodbeni pogoj, ki je določal tečajni razpon in s tem obveznost sprejetja valutnega tveganja – z učinkom *ex tunc* postal del pogodbe na podlagi posega zakonodajalca, izvedenega zaradi sporov o neveljavnosti, ki so zadevali številne pogodbe, šteje za pogodbeni pogoj iz člena 3(1) Direktive 93/13, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, in zato spada na področje uporabe Direktive 93/13?
2. Ali je treba, če pogodbeni pogoj, ki valutno tveganje nalaga potrošniku, spada na področje uporabe Direktive 93/13, pravilo o izključitvi iz člena 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se nanaša tudi na takšne pogodbene pogoje, ki so v skladu s kogentnimi določbami nacionalnega prava iz točke 26 sodbe [z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180)], ki so bile sprejete ali so začele veljati po sklenitvi pogodbe? Ali na področje uporabe tega pravila o izključitvi spada tudi pogodbeni pogoj, ki je z učinkom *ex tunc* postal del pogodbe po njeni sklenitvi, na podlagi kogentne določbe nacionalnega prava, s katero je bila odpravljena nepoštenost, nastala zaradi nepoštenega pogodbenega pogoja, zaradi katerega pogodbe ni bilo mogoče izvršiti?
3. Ali je treba, če se v skladu z odgovorom na zgornji vprašanji nepoštenost pogodbenega pogoja, ki valutno tveganje nalaga dolžniku, lahko preuči, zahtevo po jasnem, razumljivem jeziku iz člena 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se tej zahtevi zadosti tudi, kadar se na način, ki izhaja iz opisa dejanskega stanja, izpolni obveznosti zagotavljanja informacij, ki je zakonsko določena in nujno opredeljena splošno, ali pa je treba zagotoviti tudi podatke o tveganju potrošnika, ki jih ob sklenitvi pogodbe finančna institucija pozna oziroma so ji lahko dostopni?
4. Ali je glede na zahtevo po jasnosti in preglednosti ter vsebino točke 1(i) Priloge k Direktivi 93/13 upoštevno, da sta bila ob sklenitvi pogodbe pogodbeni pogoja v zvezi s pravico do enostranske spremembe in tečajnim razponom – za katera je bilo naknadno, več let kasneje ugotovljeno, da nista pošteni – v pogodbi opredeljena skupaj s pogojem v zvezi z naložitvijo valutnega tveganja, tako da zaradi kumulativnega učinka teh pogojev potrošnik dejansko nikakor ni mogel predvideti razvoja svoje plačilne obveznosti in mehanizma njene spremembe? Ali pa se pogodbeni pogoji, za katere je bilo naknadno ugotovljeno, da niso pošteni, pri presoji nepoštenosti pogodbenega pogoja, ki nalaga valutno tveganje, ne smejo upoštevati?
5. Ali mora nacionalno sodišče, če ugotovi nepoštenost pogodbenega pogoja, ki valutno tveganje nalaga potrošniku, pri ugotavljanju pravnih posledic na podlagi pravil nacionalnega prava po uradni dolžnosti in ob spoštovanju pravic strank do razpravljanja v kontradiktornem postopku upoštevati tudi nepoštenost drugih pogodbenih pogojev, na katere se tožeči stranki v tožbenem zahtevku nista sklicevali? Ali se načelo oficialnosti v smislu sodne prakse Sodišča uporablja tudi, če je tožeča stranka potrošnik, ali pa se načelo dispozitivnosti ob upoštevanju mesta pravice do razpolaganja znotraj celotnega postopka in posebnosti postopka šteje za pravilo, ki v danem primeru izključuje preizkus po uradni dolžnosti?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Dopustnost vprašanj

- 35 Družba OTP Bank trdi, da prvo, drugo, tretje in četrto vprašanje niso dopustna vprašanja v bistvu, ker so hipotetična in ker zaprosena razlaga prava Unije nima nobene povezave z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari. Po mnenju družbe OTP Bank je predložitveno sodišče izhajalo iz napačne predpostavke, da je bila posledica zakonov DH 1 in DH 3 to, da se je breme valutnega

tveganja, povezanega s kreditnimi pogodbami v tuji valuti, preneslo na potrošnike. Učinek navedenih zakonov in odločbe Kúria (vrhovno sodišče), zlasti njegova odločba št. 2/2014 PJE, naj namreč ne bi bila ex tunc sprememba pogojev glede valutnega tveganja, ki so bili že vsebovani v obstoječih pogodbah. Kúria (vrhovno sodišče) naj bi tako odločilo, da mora nacionalno sodišče presoditi jasnost in razumljivost besedila vsakega pogoja, ki je predmet presoje tega sodišča, ob uporabi člena 4(2) Direktive 93/13. Določbe zakonov DH 1 in DH 3 naj ne bi spremenile obsega te odločbe, ki jo je izdalo Kúria (vrhovno sodišče).

- 36 Kar zadeva peto vprašanje, družba OTP Bank navaja, da je Sodišče že presodilo, da mora nacionalno sodišče v skladu s členom 6(1) Direktive 93/13 po uradni dolžnosti preizkusiti nepoštenost pogodbenega pogoja. Ker sta se pogodbenici glede tega strinjali, naj ne bi bilo zveze z dejanskim stanjem spora.
- 37 V zvezi s tem je treba spomniti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča za vprašanja v zvezi z razlago prava Unije, ki jih nacionalna sodišča zastavijo v pravnem in dejanskem okviru, ki so ga pristojna opredeliti sama in katerega pravilnosti Sodišče ne preizkuša, velja domneva upoštevnosti. Sodišče lahko zavrže predlog nacionalnega sodišča samo, če je očitno, da zaprosena razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih elementov, da bi lahko na zastavljena vprašanja dalo koristne odgovore (glej v tem smislu sodbo z dne 17. aprila 2018, Krüsemann in drugi, C-195/17, od C-197/17 do C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, od C-278/17 do C-286/17 in od C-290/17 do C-292/17, EU:C:2018:258, točka 24 in navedena sodna praksa).
- 38 Kar zadeva trditev družbe OTP Bank, da zakona DH 1 in DH 3 ne spreminjata položaja potrošnika glede valutnega tveganja in da so zato vprašanja hipotetična, je treba poudariti, da predložitveno sodišče v bistvu navaja, da sprejetje teh zakonov vsaj do neke mere vpliva na to tveganje.
- 39 Iz elementov, ki so bili predloženi Sodišču, in tudi iz predložitvene odločbe je razvidno, da takšno tveganje izhaja iz same narave pogodbe, ki je v obravnavani zadevi posebej izraženo v točki 4.7.1 zadevne kreditne pogodbe, v skladu s katero mora dolжник obveznosti plačila, ki so mu naložene v valuti kredita, izpolniti s prenosom protivrednosti v madžarskih forintih, ki je izračunana glede na prodajni menjalni tečaj valute na dan zapadlosti.
- 40 Vendar predložitveno sodišče meni, da je učinek člena 3(2) zakona DH 1, v skladu s katerim se mora nični pogoj glede razpona menjalnega tečaja, nadomestiti z določbo, ki nalaga uporabo uradnega menjalnega tečaja, ki ga določi madžarska narodna banka za zadevno valuto, in člena 10 zakona DH 3, v skladu s katerim se morajo kreditne pogodbe v tujih valutah samodejno pretvoriti v pogodbe v madžarskih forintih, pri čemer je menjalni tečaj v času te pretvorbe določen na podlagi povprečja, še vedno ta, da dejansko valutno tveganje še naprej nosi potrošnik.
- 41 Domneve upoštevnosti, ki je navedena v točki 37 te sodbe, pa ni mogoče zavrniti zgolj na podlagi okoliščine, da ena izmed strank v sporu o glavni stvari izpodbija razlago določb nacionalnega prava, ki jo poda predložitveno sodišče, in s tem tudi upoštevnost vprašanj za predhodno odločanje za rešitev spora o glavni stvari. Nacionalno sodišče je namreč edino pristojno za ugotavljanje in presojo dejanskega stanja spora o glavni stvari ter za razlago in uporabo nacionalnega prava (sodba z dne 8. junija 2016, Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, točka 36 in navedena sodna praksa).
- 42 V zvezi s petim vprašanjem se predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali se sodna praksa Sodišča v zvezi z obveznostjo nacionalnega sodišča, da v nekaterih okoliščinah po uradni dolžnosti navede razloge, ki jih stranke niso navedle pred njim, uporablja tudi v zadevi, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, v kateri potrošnik ni tožena stranka, ampak je tožeča stranka.

- 43 V zvezi s tem zadostuje spomniti, da se lahko nacionalna sodišča kljub obstoju sodne prakse Sodišča, ki rešuje zadevno pravno vprašanje, povsem svobodno obrnejo na Sodišče, če menijo, da je to primerno, ne da bi okoliščina, da je Sodišče določbe, za razlago katerih je zaprošeno, že razlagalo, Sodišče ovirala pri tem, da znova odloči (sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točka 21 in navedena sodna praksa).
- 44 V obravnavanem primeru ni niti očitno, da zaprošena razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, niti da je problem hipotetičen, niti da Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih elementov, potrebnih za to, da bi lahko koristno odgovorilo na postavljeni vprašanji.
- 45 Vprašanji za predhodno odločanje sta zato dopustni.

Prvo vprašanje

- 46 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba pojem „pogodbeni pogoji, o katerem se stranki nista dogovorili posamično“, iz člena 3(1) Direktive 93/13, razlagati tako, da se nanaša med drugim na pogodbeni pogoji, ki je bil spremenjen z obvezno nacionalno zakonsko določbo, kot je člen 3(2) zakona DH 1 v povezavi s členom 10 zakona DH 3, ki je bila sprejeta po sklenitvi potrošniške kreditne pogodbe in katere namen je nadomestiti nični pogoji iz navedene pogodbe, tako da se uporabi menjalni tečaj, ki ga določi narodna banka za izračun neporavnane dela kredita.
- 47 V skladu z odstavkom 3(2) navedene direktive se za pogoji vedno šteje, da se stranki o njem nista dogovorili posamično, če je bil sestavljen vnaprej in potrošnik zato ni mogel vplivati na njegovo vsebino.
- 48 V obravnavanem primeru je očitno, da se pogodbeni stranki o pogojih iz postopka v glavni stvari nista dogovorili posamično, ker jih je sprejel nacionalni zakonodajalec.
- 49 Zato je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je pojem „pogodbeni pogoji, o katerem se stranki nista dogovorili posamično“, iz člena 3(1) Direktive 93/13 treba razlagati tako, da se nanaša med drugim na pogodbeni pogoji, ki je bil spremenjen z obvezno nacionalno zakonsko določbo, ki je bila sprejeta po sklenitvi potrošniške pogodbe in katere namen je nadomestiti nični pogoji iz navedene pogodbe.

Drugo vprašanje

- 50 Najprej je treba opozoriti, tako kot je že bilo navedeno v točki 39 te sodbe in tako kot izhaja iz spisa, ki je bil predložen Sodišču, da v obravnavanem primeru obstoj valutnega tveganja izhaja iz same narave zadevne kreditne pogodbe, zlasti iz njene točke 4.7.1. Vendar predložitveno sodišče meni, da vzdrževanje tega valutnega tveganja izhaja vsaj delno iz uporabe člena 3(2) zakona DH 1 v povezavi s členom 10 zakona DH 3, ker se s temi določbami nacionalnega prava izvaja samodejna sprememba obstoječih pogodb s tem, da menjalni tečaj valute, v kateri je bila kreditna pogodba sklenjena, nadomestijo z uradnim menjalnim tečajem, ki ga določi madžarska narodna banka.
- 51 Tako je treba šteti, da predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da področje uporabe te direktive zajema pogoje, ki so bili spremenjeni z učinkom obveznih določb nacionalnega prava, ki so bile sprejete po sklenitvi potrošniške kreditne pogodbe in katerih namen je nadomestiti nični pogoji iz te pogodbe s tem, da za izračun neporavnanih kreditov nalagajo uradni menjalni tečaj, ki ga določi narodna banka, pri čemer tveganje v zvezi z menjalnim tečajem, če pride do znižanja vrednosti nacionalne valute v razmerju do tuje valute, v kateri je bil kredit sklenjen, nosi potrošnik.

- 52 Opozoriti je treba, da člen 1(2) Direktive 93/13, ki se nanaša na pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih, vzpostavlja izključitev iz področja uporabe te direktive. Sodišče je že presodilo, da se za to izključitev zahteva izpolnitev dveh pogojev. Prvič, pogodbeni določba mora temeljiti na zakonih ali predpisih in, drugič, ta določba mora biti obvezna (glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točki 27 in 28 ter navedena sodna praksa).
- 53 Ta izključitev iz uporabe ureditve iz Direktive 93/13 je upravičena z dejstvom, da je načeloma upravičeno domnevati, da je nacionalni zakonodajalec vzpostavil ravnovesje med vsemi pravicami in obveznostmi strank nekaterih pogodb (glej v tem smislu sodbo z dne 21. marca 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, točka 28).
- 54 Vendar je Sodišče tudi presodilo, da mora nacionalno sodišče upoštevati, da je treba zlasti ob upoštevanju cilja navedene direktive, to je varstva potrošnikov pred nepoštenimi pogoji, vnesenimi v pogodbo, ki so jih sklenili s prodajalci ali ponudniki, izjemo, uvedeno s členom 1(2) te direktive, razlagati ozko (glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točka 31 in navedena sodna praksa).
- 55 Z Direktivo 93/13 se zlasti glede njenega navedenega cilja in splošne sistematike glede na naravo in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo potrošnikov, državam članicam po eni strani nalaga, naj v skladu s členom 6(1) navedene direktive zagotovijo, „da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, niso zavezujoči za potrošnika“, in po drugi strani, kot izhaja iz njenega člena 7(1), naj zagotovijo „ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki“ (glej v tem smislu sodbo z dne 21. aprila 2016, Radlinger in Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, točka 98 in navedena sodna praksa).
- 56 Kar natančneje zadeva člen 6(1) Direktive 93/13, je Sodišče že presodilo, da čeprav ta določba zahteva, naj države članice določijo, da nepošteni pogoji niso zavezujoči za potrošnika, „kakor je določeno z nacionalnim pravom“, to ne spremeni dejstva, da ureditev varstva, ki je potrošnikom zagotovljena z Direktivo 93/13, v nacionalni zakonodaji ne more spremeniti obsega in torej vsebine tega varstva (glej v tem smislu sodbo z dne 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo in drugi, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točki 64 in 65).
- 57 V obravnavani zadevi ni sporno, da sta bila člen 3 zakona DH 1 in člen 10 zakona DH 3 sprejeta po sklenitvi kreditnih pogodb, sklenjenih v tujih valutah, pri čemer je nacionalni zakonodajalec pogoj glede razpona deviznega tečaja, ki so ga takšne pogodbe vsebovale na splošno, štel za nepoštenega in je v tem okviru odločil, da menjalni tečaj, ki je določen v splošnih pogojih, nadomesti z menjalnim tečajem, ki ga določi madžarska narodna banka.
- 58 Iz elementov, s katerimi razpolaga Sodišče, izhaja, da sta bila ta zakona sprejeta v posebnem okviru, saj temeljita na odločbi Kúria (vrhovno sodišče) št. 2/2014 PJE, ki je bila izdana v interesu enotnosti prava in v kateri je to sodišče odločilo o nepoštenosti oziroma domnevi nepoštenosti pogojev glede razpona menjalnega tečaja in glede možnosti enostranske spremembe, vsebovanih v kreditnih ali posojilnih pogodbah, sklenjenih v tujih valutah s potrošniki.
- 59 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da se navedena odločba Kúria (vrhovno sodišče) in zakon DH 1 opirata na sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).
- 60 Sodišče je v točki 82 navedene sodbe menilo, da je v nekaterih okoliščinah nadomestitev nepoštenega pogoja z dispozitivno nacionalno določbo v skladu s ciljem člena 6(1) Direktive 93/13, saj je v skladu z ustaljeno sodno prakso namen te določbe, da se formalno ravnovesje med pravicami in obveznostmi

sopogodbenikov, določeno s pogodbo, nadomesti z dejanskim ravnovesjem, tako da se med sopogodbeniki spet vzpostavi enakost, ne pa da se vse pogodbe, ki vsebujejo nepošteno pogoje, razglasijo za nične.

- 61 Če nacionalnemu sodišču ne bi bilo dovoljeno nepoštenega pogoja, brez katerega zadevna pogodba ne bi mogla obstati, nadomestiti z dispozitivno določbo nacionalnega prava, bi namreč moralo to sodišče pogodbo razglasiti za nično v celoti. To bi lahko za potrošnika pomenilo izredno škodljive posledice, saj je posledica take ničnosti načeloma takojšnja izterljivost preostanka dolgovanega zneska kredita, višina katerega lahko presega finančno zmožnost potrošnika, tako da je kaznovan slednji, in ne kreditodajalec, ki zato ni odvrnjen od določitve takih pogojev v pogodbah, ki jih ponuja (glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točki 83 in 84).
- 62 Glede zadeve v glavni stvari pa je iz elementov, s katerimi razpolaga Sodišče, razvidno, da je nacionalni zakonodajalec z zamenjavo pogoja v zvezi z razponom menjalnega tečaja s pogojem, da se med pogodbenicama uporablja menjalni tečaj, ki ga določi madžarska narodna banka in ki je v veljavi na dan zapadlosti, v skladu s členom 3(2) zakona DH 1 in členom 10 zakona DH 3 nameraval določiti nekatere pogoje glede obveznosti iz takšnih kreditnih pogodb.
- 63 V zvezi s tem je Sodišče že presodilo, da je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se ta direktiva ne uporablja za pogoje iz pogodbe med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ki so opredeljeni z nacionalno zakonodajo (glej v tem smislu sklep z dne 7. decembra 2017, Woonhaven Antwerpen, C-446/17, neobjavljen, EU:C:2017:954, točka 31).
- 64 Iz tega sledi, da pogodbeni pogoji, kot so navedeni v točki 62 te sodbe, ki temeljijo na obveznih zakonih, ne morejo spadati na področje uporabe Direktive 93/13.
- 65 Vendar taka ugotovitev še ne pomeni, da je drug pogodbeni pogoj, kot je ta v zvezi z valutnim tveganjem, prav tako v celoti izključen s področja uporabe te direktive in ga torej ni mogoče preučiti na podlagi te direktive.
- 66 Kot je bilo opozorjeno v točki 54 te sodbe, je namreč treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati ozko. Tako dejstvo, da nekateri pogoji, ki temeljijo na zakonskih določbah, ne spadajo na področje uporabe te direktive, ne pomeni, da veljavnosti drugih pogojev iz te iste pogodbe, na katere se zakonske določbe ne nanašajo, nacionalno sodišče ne more presojati glede na navedeno direktivo.
- 67 V obravnavanem primeru je iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da spremembe, ki izhajajo iz člena 3(2) zakona DH 1 in člena 10 zakona DH 3, niso bile namenjene, da v celoti naslovijo vprašanje valutnega tveganja, kar zadeva obdobje med trenutkom sklenitve zadevne kreditne pogodbe in njeno pretvorbo v madžarske forinte v skladu z zakonom DH 3.
- 68 Za pogodbene pogoje, ki urejajo vprašanje valutnega tveganja in ki niso zajeti s zakonskimi spremembami, je iz sodne prakse Sodišča razvidno, da ti pogoji spadajo na področje uporabe člena 4(2) Direktive 93/13 in se oceni njihove nepoštenosti izognejo le, če pristojno nacionalno sodišče po posamičnem preizkusu vsakega meni, da jih je prodajalec ali ponudnik sestavil v jasnem in razumljivem jeziku (sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točka 43).
- 69 Poleg tega to, da so pogoji v zvezi z razponom menjalnega tečaja tudi izključeni iz področja uporabe Direktive 93/13 na podlagi njenega člena 1(2), ni ovira za to, da se zahteve, ki izhajajo iz člena 6(1) in člena 7(1) te direktive ter iz sodne prakse Sodišča, kot je navedena zlasti v točkah od 32 do 34 sodbe z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367), še naprej uporabljajo za vsa druga področja, ki jih pokriva ta direktiva, in zlasti za procesna pravila, ki omogočajo, da se spoštuje pravice, ki jih imajo posamezniki na podlagi navedene direktive.

- 70 Glede na navedeno je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je člen 1(2) Direktive 93/13 treba razlagati tako, da na področje uporabe te direktive ne spadajo pogoji, ki temeljijo na obveznih določbah nacionalnega prava, vstavljenih po sklenitvi potrošniške kreditne pogodbe in namenjenih zamenjavi ničnega pogoja iz te pogodbe z naložitvijo menjalnega tečaja, ki ga določi narodna banka. Vendar pa pogoj v zvezi z valutnim tveganjem, kot je ta v postopku v glavni stvari, ni izključen iz navedenega področja uporabe na podlagi te določbe.

Tretje vprašanje

- 71 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da zahteva, da morajo biti pogodbeni pogoji napisani v jasnem in razumljivem jeziku, pomeni, da finančna institucija zagotovi podrobne informacije o valutnem tveganju, med katerimi je ocena tveganja glede ekonomskih posledic, ki bi lahko izhajale iz znižanja vrednosti nacionalne valute v primerjavi s tujo valuto, v kateri je bil kredit obračunan.
- 72 V zvezi s tem, čeprav je zgolj predložitveno sodišče pristojno, da te pogoje opredeli glede na okoliščine obravnavanega primera, je Sodišče pristojno, da iz določb Direktive 93/13 – v obravnavanem primeru iz določb člena 4(2) – določi merila, ki jih nacionalno sodišče lahko ali mora uporabiti pri presoji teh pogojev (sodba z dne 23. aprila 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, točka 28 in navedena sodna praksa).
- 73 V zvezi s tem je v okviru kreditnih pogodb v tuji valuti iz sodne prakse Sodišča razvidno, da je člen 4(2) Direktive 93/13 treba razlagati tako, da zahteva, da mora biti pogodbeni pogoj sestavljen v jasnem in razumljivem jeziku, ni mogoče zožiti zgolj na njegovo formalno in slovnično razumljivost (glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točka 44 in navedena sodna praksa).
- 74 Kar zadeva kredite v tujih valutah, kot so ti v postopku v glavni stvari, je treba poudariti, kot je opozoril Evropski odbor za sistemska tveganja v Priporočilu ESRB/2011/1 z dne 21. septembra 2011 o dajanju posojil v tujih valutah (UL 2011, C 342, str. 1), da morajo finančne ustanove kreditojemalcem posredovati informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev ter bi morale vsebovati vsaj to, kako bi na obroke za odplačilo kredita vplivalo zelo veliko znižanje vrednosti zakonitega plačilnega sredstva države članice, kjer ima kreditojemalec stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer (Priporočilo A – zavedanje posojilojemalcev o tveganjih, točka 1) (sodba z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točka 49).
- 75 Natančneje, kreditojemalec mora biti na eni strani jasno obveščen o tem, da se je s sklenitvijo kreditne pogodbe v tuji valuti izpostavil valutnemu tveganju, za katerega obstaja verjetnost, da ga bo ekonomsko gledano težko prevzel nase v primeru znižanja vrednosti valute, v kateri prejema dohodke, v razmerju do tuje valute, v kateri je bil kredit odobren. Na drugi strani mora ponudnik, v obravnavanem primeru banka, navesti mogoče spremembe menjalnih tečajev in tveganja v zvezi s sklenitvijo kredita v tujih valutah (glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2017, Andriuc in drugi, C-186/16, EU:C:2017:703, točka 50).
- 76 Nazadnje, tako kot je navedeno v dvajseti uvodni izjavi Direktive 93/13, je pomembno, da ima potrošnik dejansko možnost, da se seznani z vsemi pogodbenimi pogoji. Informacije, posredovane pravočasno pred sklenitvijo pogodbe glede pogodbenih pogojev in posledic navedene sklenitve, so za potrošnika namreč bistvenega pomena, da bi se odločil, ali se želi pogodbeno zavezati s pogoji, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik (glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točka 70 in navedena sodna praksa).

- 77 V obravnavani zadevi mora ob upoštevanju navedenega predložitveno sodišče v zadevni kreditni pogodbi med drugim upoštevati prisotnost točke 10, ki je naslovljena „Izjava o predstavitvi tveganj“ in katere besedilo je bilo navedeno v točki 19 te sodbe, v povezavi z morebitnimi dodatnimi informacijami, podanimi pred sklenitvijo te pogodbe. V zvezi s tem je iz elementov, ki so bili predloženi Sodišču, razvidno, da sta kreditorejmalca med drugim prejela dodaten obrazec z informacijami v zvezi z valutnim tveganjem, ki je vseboval primere izračuna tveganja v primeru znižanja vrednosti madžarskega forinta glede na švicarski frank, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.
- 78 Glede na navedeno je treba na tretje vprašanje odgovoriti, da je treba člen 4(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da zahteva, da mora biti pogodbeni pogoj zapisan v jasnem in razumljivem jeziku, zavezuje finančne ustanove, da kreditorejmalcem posredujejo zadostne informacije, da se jim omogoči, da sprejmejo poučene in preudarne odločitve. V zvezi s tem ta zahteva pomeni, da potrošnik pogoj v zvezi s tečajnim tveganjem razume tako formalno in slovnično pravilno kot tudi glede njegovega dejanskega obsega, tako da je povprečni potrošnik, ki je normalno obveščen, razumno pozoren in preudaren, lahko ne le seznanjen z možnostjo znižanja vrednosti nacionalne valute v razmerju do tuje valute, v kateri je bil kredit obračunan, temveč tudi zmožen oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne obveznosti.

Četrto vprašanje

- 79 Predložitveno sodišče s četrtnim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 4 Direktive 93/13 razlagati tako, da zahteva, da se jasnost in razumljivost pogodbenih pogojev preuči ob upoštevanju vseh okoliščin, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe, in vseh drugih pogodbenih pogojev, tudi če so bili nekateri od njih razglašeni za nepošteno ali se je štelo, da so nepošteni, in jih je nacionalni zakonodajalec kasneje razglasil za nične.
- 80 Iz besedila člena 4(1) Direktive 93/13, izhaja, da je v položaju, v katerem se zadevni pogoj nanaša na opredelitev glavnega predmeta pogodbe, za presojo, ali je ta pogoj napisan v jasnem in razumljivem jeziku v smislu člena 4(2) te iste direktive, treba upoštevati med drugim vse pogoje, ki so bili v pogodbi navedeni v času njene sklenitve, ker se v tem trenutku potrošnik odloči, ali se želi pogodbeno zavezati s prodajalcem ali ponudnikom tako, da pristopi k pogojem, ki jih je ta predhodno sestavil.
- 81 Iz tega izhaja, kar zadeva postopek v glavni stvari, da poznejši začetek veljavnosti zakonov DH 1, DH 2 in DH 3 v delu, v katerem so ti zavezujoče in ex tunc spremenili nekatere pogoje iz zadevne kreditne pogodbe, ne spada med okoliščine, ki jih mora predložitveno sodišče upoštevati pri presoji preglednosti pogoja v zvezi z omejitvijo valutnega tveganja.
- 82 Iz tega sledi, da mora predložitveno sodišče vse okoliščine zadeve v glavni stvari upoštevati takšne, kot so obstajale v trenutku sklenitve pogodbe.
- 83 Zato je treba na četrto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 4 Direktive 93/13 razlagati tako, da zahteva, da je jasen in razumljiv pogodbeni pogoj treba preučiti s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so v trenutku sklenitve pogodbe obstajale v zvezi z njo, in prav tako na vse druge pogoje iz pogodbe, ne glede na okoliščino, da so bili nekateri od teh pogojev razglašeni za nepošteno ali so se šteli za nepošteno in jih je zato nacionalni zakonodajalec kasneje razglasil za nične.

Peto vprašanje

- 84 Predložitveno sodišče s petim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da mora nacionalno sodišče namesto potrošnika kot tožeče stranke po uradni dolžnosti izpostaviti morebitno nepoštenost pogojev iz pogodbe, ki jo je sklenil s prodajalcem ali ponudnikom.
- 85 V skladu s členom 6(1) Direktive 93/13 morajo države članice določiti, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če lahko pogodba še naprej učinkuje brez nepoštenih pogojev.
- 86 Poleg tega je iz člena 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z njeno štiriindvajseto uvodno izjavo razvidno, da morajo države članice zagotoviti, da imajo sodišča in upravni organi na voljo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki. V zvezi s tem je Sodišče opozorilo na naravo in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo potrošnikov, ki so v slabšem položaju v primerjavi s prodajalci ali ponudniki (sodba z dne 31. maja 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, točka 33 in navedena sodna praksa).
- 87 Opozoriti je treba, da mora ob upoštevanju navedenega nacionalno sodišče po uradni dolžnosti preizkusiti nepoštenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe Direktive 93/13, in tako izravnati neravnovesje med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, in to takoj, ko ima za to potrebne pravne in dejanske elemente (glej v tem smislu sodbo z dne 26. januarja 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, točka 43 in navedena sodna praksa).
- 88 Ta obveznost, ki jo ima nacionalno sodišče, je veljala za nujno za zagotovitev učinkovitega varstva potrošnika, zlasti glede na nezanemarljivo tveganje, da ne pozna svojih pravic ali da ima težave pri njihovem izvajanju (glej v tem smislu sodbo z dne 17. maja 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, točka 31 in navedena sodna praksa).
- 89 Poleg tega je Sodišče presodilo, da je treba člen 6 te direktive glede na značilnosti in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo, ki je z Direktivo 93/13 zagotovljeno potrošnikom, šteti za določbo, enakovredno nacionalnim pravilom, ki imajo v nacionalnem pravnem redu status določb javnega reda (glej v tem smislu sodbo z dne 17. maja 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, točka 35 in navedena sodna praksa).
- 90 Iz tega sledi, da varstvo, ki se želi zagotoviti z Direktivo 93/13, zahteva, da kadar ima nacionalno sodišče na voljo potrebne pravne in dejanske elemente za izvedbo te naloge, mora po uradni dolžnosti, vključno, kadar je to primerno, namesto potrošnika kot tožeče stranke, preizkusiti morebitne nepošteno pogoje v pogodbi, ki jo s tem potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik.
- 91 Iz tega sledi, da je treba na peto vprašanje odgovoriti, da je člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 treba razlagati tako, da mora nacionalno sodišče namesto potrošnika kot tožeče stranke po uradni dolžnosti izpostaviti morebitno nepoštenost pogodbenega pogoja, ko ima na voljo za to potrebne pravne in dejanske elemente.

Stroški

- 92 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

1. Pojem „pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično“, iz člena 3(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da se nanaša med drugim na pogodbeni pogoj, ki je bil spremenjen z obvezno nacionalno zakonsko določbo, ki je bila sprejeta po sklenitvi potrošniške pogodbe in katere namen je nadomestiti nični pogoj iz navedene pogodbe.
2. Člen 1(2) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da na področje uporabe te direktive ne spadajo pogoji, ki temeljijo na obveznih določbah nacionalnega prava, vstavljenih po sklenitvi potrošniške kreditne pogodbe in namenjenih zamenjavi ničnega pogoja iz te pogodbe z naložitvijo menjalnega tečaja, ki ga določi madžarska narodna banka. Vendar pa pogoj v zvezi z valutnim tveganjem, kot je ta v postopku v glavni stvari, ni izključen iz navedenega področja uporabe na podlagi te določbe.
3. Člen 4(2) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da zahteva, da mora biti pogodbeni pogoj zapisan v jasnem in razumljivem jeziku, zavezuje finančne ustanove, da kreditorejalcem posredujejo zadostne informacije, da se jim omogoči, da sprejmejo poučene in preudarne odločitve. V zvezi s tem ta zahteva pomeni, da potrošnik pogoj v zvezi s tečajnim tveganjem razume tako formalno in slovnično pravilno kot tudi glede njegovega dejanskega obsega, tako da je povprečni potrošnik, ki je normalno obveščen, razumno pozoren in preudaren, lahko ne le seznanjen z možnostjo znižanja vrednosti nacionalne valute v razmerju do tuje valute, v kateri je bil kredit obračunan, temveč tudi zmožen oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne obveznosti.
4. Člen 4 Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da zahteva, da je jasen in razumljiv pogodbeni pogoj treba preučiti s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so v trenutku sklenitve pogodbe obstajale v zvezi z njo, in prav tako na vse druge pogoje iz pogodbe, ne glede na okoliščino, da so bili nekateri od teh pogojev razglašeni za nepošteno ali so se šteli za nepošteno in jih je zato nacionalni zakonodajalec kasneje razglasil za nične.
5. Člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da mora nacionalno sodišče namesto potrošnika kot tožeče stranke po uradni dolžnosti ugotoviti morebitno nepoštenost pogodbenega pogoja, ko ima na voljo za to potrebne pravne in dejanske elemente.

Podpisi